

I. A PÉCSI MID-NAP ELŐADÁSAI

Alberti Gábor – Dóla Mónika – Pozsonyi Lilla – Szeteli Anna

Szerint(ünk)

1. Bevezetés

A *szertint* névutóval alkotott kifejezések sokféle módon járulhatnak hozzá a mondat jelentéséhez. Az (1a)/(1b)/(1c) példahármas az alapeseteket szemlélteti.

- (1) a. Hugó szerint Ili ott volt a gyűlésen.
 a'. Ili valószínűleg ott volt a gyűlésen.
 b. Hugó szerint Ili szép.
 b'. Ili valószínűleg szép.
 c. Hugó szerint Ili szép / ott volt a gyűlésen, Helga szerint viszont nem. Vajon melyikük hazudik?
 c'. „Ili ott volt a gyűlésen” – ezt mondta Hugó. Helga pedig ezt mondta: „Ili nem volt ott a gyűlésen”.
 c''. „Ili szép” – ezt mondta Hugó. Helga pedig ezt mondta: „Ili nem szép”.

Ha egy valós beszédhelyzetben elhangzik az (1a) mondat, akkor az, hogy Ili ott volt-e egy adott gyűlésen, vagy igaz, vagy hamis; a beszélő a *Hugó szerint*-tel arra utal, hogy Hugó **vélekedését** közvetíti, akinek közvetlen tapasztalata nincs ugyan Ili ottlétére vonatkozóan, viszont valamilyen tényből arra **következtet**, hogy Ili ott volt. Láttá például Ili autóját a gyűlés helyszínének a közelében. Ebből persze még nem következik minden kétséget kizáróan Ili ottléte, de Hugó megítélése szerint erősen **valószínűsíthető**. A beszélő az (1a') mondattal is élhet a feltételezhető beszédhelyzetben az (1a) helyett, amennyiben az információ forrását nem kívánja megnevezni, csupán annak bizonyos mértékű valószínűségét – amely valószínűség egyébként két dologon is múlik. Egyrészt azon, hogy mennyire bízunk meg Hugóban – aki például összetéveszthette Ili autóját egy hasonló autóval (akár tud a beszélő Hugó **evidenciájának** e forrásáról, akár nem), sőt akár füllenthetett is az adott kérdésben, például mert nem akarja, hogy kiderüljön, hogy ő (mármint Hugó) ott sem volt a gyűlésen. Másrészt azon is múlik a szóban forgó valószínűség, hogy az észlelt tényből (például Ili autójának parkolási helyéből) milyen eséllyel lehet **következtetni** az állításban szereplő tényre (misperint Ili ott volt a gyűlésen).

Az (1b) mondatot a feltételezett beszélő nem helyettesítheti az (1b') mondattal; vagy legalábbis csak olyan nyakatekert gondolatmenet alapján helyettesítheti, amiről a 3. fejezetben lesz szó. A kézenfekvő értelmezés szerint az (1b) mondattal Hugó **értékkítéletét** mutatja be a beszélő. Ili szépségének a megítélése olyan kérdés, ami nem az objektív *igaz/hamis* igazságértékek mentén dől el, hanem **szubjektív** vélemény. Ha Hugó szépnek tartja Ilit, akkor senki nem mondhatja, hogy ezzel hamis állítást vél igaznak. Miközben a beszélő gondolhatja úgy, hogy Ili nem szép. Nem arról van szó, hogy egy, a világban *igaz* vagy *hamis* értékkel jellemezhető állítást egy információhiányos helyzetben valamilyen mértékű valószínűséggel tár a hallgató elé a beszélő (1b').

Az (1c) sorban az **idézetet** szemléltetjük, azzal a feltételezéssel élve a tekintett esetben, hogy a beszélő az (1c') sorban mutatott információval rendelkezik. Az idézőjelek közé tett mondatokban nincsen olyan elem (vagyis diskurzusjelölő), ami arra utalna, hogy akár Hugó, akár Helga csupán közvetett evidencia alapján feltételezi, amit állít Iliről – ami persze azt implikálja, hogy egyikük hazudik. A beszélő tehát ebben az esetben azt állítja az (1c) megnyilvánulásával, hogy Hugó **egyértelműen elkötelezte** magát a mellett, hogy Ili ott volt a gyűlésen. Ebben különbözik az (1c) eset az (1a) esettől. Az (1b) típustól pedig abban különbözik az (1c) típus, hogy Ili ottléte a gyűlésen nem értékkítélet kérdése: vagy ott volt, vagy nem volt ott. Mint az (1c'') szemlélteti, egy állítás mellett és az ellentéte mellett akkor kötelezheti el magát egyidejűleg őszintén két ember, ha értékkítéletéről van szó.

A (2) példabokor egyszerre szemléltet két újabb vizsgálati szempontot. I. A névutó **személyragozható**: mindhárom példában egyes számban végigragoztuk a *szertint*-et. II. Nemcsak kijelentő (2a), hanem kérdő és felszólító **mondattípusban** is szerepelhet SZERINT-kifejezés (2b-c).

- (2) a. Szerintem/Szerinte/?Szerinted Ili ott volt a gyűlésen.
 b. Szerinted/Szerinte/?Szerintem Ili ott volt a gyűlésen?
 c. Szerintem/Szerinte/?Szerinted legyél ott a gyűlésen!

A kérdőjeles elfogadhatóságú változatok azt sugallják, hogy a kutató nyelvészek számára érdekes problémát jelent számot adni a személyek és a mondattípusok kapcsolatáról. Egy kijelentő mondatban nem természetes (nem szerencsés) a *szertinted* használata (2a): a beszélő képviselje csak a maga vélekedését, vagy közvetítse egy harmadik személyét, de ne ő akarja megmondani a hallgatójának, hogy az hogy vélekedik! Kérdésben viszont más vélekedéséről érdeklődjön, ne a sajátjáról (2b)! Ami a felszólító változatot illeti (2c), azt kell észrevennünk, hogy a kézenfekvő értelmezésben nem vélekedésről, értékítéletéről vagy idézetről van szó, ugyanakkor nem is olyan utasításról, mint amit az 'Ili legyen ott a gyűlésen!' mondat fejezne ki. Azt állítjuk, hogy a SZERINT-kifejezés **tanácsá** szelídíti az utasítást. Ami pedig a személyragozást illeti, a jól formáltságra vonatkozó ítéletek a (2c) sorban azért vágnak egybe a kijelentő változatban látott eloszlással (2a), mert tanácsot is a maga nevében adjon az ember, vagy esetleg közvetítse egy harmadik személy tanácsát, de a hallgatótól származó tanács kiadását bízza a hallgatóra magára!

Az előző bekezdésben szóba került a generatív szintakták által használt 'jól formáltság' (ami mellett a 'grammatikus' terminust is használják), illetve a pragmaták és szemanták által használt 'szerencsés' (*felicitous*) terminus. Túllépné ennek a tanulmánynak az észszerű kereteit e fogalmak módszertani taglalása; de l. pl. Prohászka és mtsai. (2022) 1.3. pontját. A probléma számunkra most releváns vetülete abban áll, hogy a (2) példabokorban bizonyos mondatváltozatok „erősen kérdőjelesnek” való minősítése, akárcsak az (1b') helyettesítő szerepének kizárása, egy alaposabb elemzés során felülbírálnak bizonyulnak majd (l. 3. fejezet), mert valamilyen különleges kontextusban elfogadhatóak a kérdéses konstrukciók. Ez kétségtelenül ellentmondás; amit azonban éppen a **tanítási szempont** bevonása oldhat fel! Egy nyelv tanításának különösen a kezdeti fázisaiban **nem célszerű** olyan nyelvi „kreációkat” szerepeltetni, amelyek csak rendkívül komplex helyzetekben fogadhatóak el; azzal a **veszéllyel** jár, hogy a nyelvtanuló természetellenes módon fejezi majd ki magát az alaphelyzetekben is. Ugyanakkor a tanár legyen tisztában az értelmezési lehetőségekkel, illetve az azok háttérében álló szempontokkal! Ehhez kíván segítséget nyújtani a 2. fejezetben közölt 1-es táblázat tüzetes áttekintése, amelyben az eddig felmerült jelentéstípusokat, mondattípusokat és a *szertint* egyes számban ragozott alakjait minden lehetséges kombinációban górcső alá vesszük.

Ezt követően a 3. fejezetben további hasznos vizsgálati szempontokat mutatunk be, kijelölve a további kutatások szükséges irányait. Például nyilván felötlött már az Olvasóban, hogy a SZERINT-kifejezés többes számú alakjait is vizsgálni kellene; de vannak még más szempontok is. A 4. fejezetben javaslatokat fogalmazunk meg, hogy a magyar mint idegen nyelv (MID) oktatása során a SZERINT-kifejezésekkel alkotott mondattípusok közül melyiket milyen nyelvtudási szinten lenne célszerű tanítani. Végül az 5. fejezetben összegezzük a tanulmány gondolatmenetét.

2. Az információ áramlásának útjai az eltérő jelentéstípusok, mondattípusok és személyragozási változatok hátterében

A nyelv tudományos kutatása során rengeteg olyan nyelvi adat és hasznos megfigyelés keletkezik, ami nem kerül ki az adott kutatók által választott leírási keretet preferáló szűkebb tudományos fórumok világából. Sajátos problémaorientációja, területspecifikus terminológiája, esetleg „nem bölcsészeknek való” formális-logikai reprezentációs módszertana miatt ott marad az „elefántcsonttoronyban”, nem válik közkinccsévé egy szélesebb kutatói és oktatói körnek. Pedig az érdekes adatsorokat és új megfigyeléseket más tudományos paradigmák képviselői is tudnák hasznosítani, sőt a nyelvoktatás gyakorlatában is lehetne őket kamatoztatni. A magyar generatív szintaxis eredményeinek közkinccsé tétele is megkezdődött például ebben a szelvényben (Alberti–Laczkó 2018).

A mi „elefántcsonttoronyunk” a *ReALIS* (Alberti és mtsai. 2021), egy formális jelentés- és nyelvhasználat-modellező elmélet, ami az egymással kommunikáló elmék kölcsönös és élethossziglani tudásának reprezentálására épül, egy formális diskurzusreprezentációs irányzat nyomdokain haladva (Kamp és mtsai. 2011). Bölcsészeknek szánt bemutatását Alberti–Szeteli (2018), illetve Alberti (2020) kínálja. A *ReALIS* az említett diskurzusreprezentációs megközelítést – abból a megfontolásból kiindulva, hogy a diskurzusok reprezentálását egy tágabb kontextusban, a „diskuráló” elmék reprezentálása révén kell elvégezni – egy sok tekintetben ellentétes irányzat, a kognitív nyelvészet (pl. Langacker 2017) szempontjainak és eredményeinek az érdemi integrálásával kívánja meghaladni; ami konkrétan a SZERINT-kifejezések kutatása esetében azt jelentette, hogy a magyar kognitív nyelvészet releváns eredményeiből (Kugler 2012, Dér 2016) indultunk ki (Szeteli 2017, 2021, Szeteli–Alberti 2017, Szeteli–Dóla–Alberti 2019), belevágva a MID-szemponjú feldolgozásba is (Szeteli–Pozsonyi 2019).

Amit ezen a fórumon az Olvasó elé tárunk az 1. táblázatban, az a SZERINT-kifejezések gazdag poliszém hálózatának egy olyan rendszerbe foglalása, amit e kifejezések meghatározónak tekinthető tulajdonsága ihletett. Jelesül az, hogy a beszélő/feladó („1. személy”) és a hallgató/címzett („2. személy”) mellé a SZERINT-kifejezés közvetítésével belép egy harmadik, **észlelő** szereplő is az információközvetítésnek – a nyelvhasználó emberi létben alapvető jelentőségű¹ – tevékenységébe. Ez az észlelő szereplő azonban **egybeeshet** akár az 1., akár a 2. személlyel – ezt is figyelembe kell venni a rendszerezés során. Továbbá azt is figyelembe kell venni, hogy az információáramlás hátterében ott áll egy rejtett negyedik – vagy inkább „nulladiknak” nevezendő – „szereplő”: a **külvilág**, ahonnan érkezik az információ az érzékszervi tapasztalaton keresztül, vagy ahová a cselekvő ember mintegy „küldi” az információt tevékenysége révén módosítva a külvilágon. Érdemes úgy tárgyalni a világ információtartalmát – anélkül, hogy bármilyen filozófiai elköteleződést vállalnánk ezzel – mint egy „orákulumra” bízott tudásbázist. Ez az **orákulum** lesz tehát a „0. személy” a rendszerben. A táblázatban található példamondatokhoz rendelt számláncok ezt a négy számot tartalmazzák, azzal az értelmezéssel, amit a bekezdésben megtárgyaltunk.

¹ “Language is a basic means of achieving epistemic control and intersubjective alignment. I view evidentiality as one dimension of epistemic assessment, which is best treated in a unified account of embodied experience and the striving for epistemic control. [...] The speaker – by following an inferential path – projects its realization with greater or lesser confidence” (Langacker 2017:15–21).

Evidencia Észlelő (X. személy)		X (értékítélet/definíció) $\hookrightarrow X \rightarrow \dots$	Észlelt (idézet) $0 \rightarrow \dots / \dots \rightarrow 0$	Közvetett (val.-köv./tanács) $e \rightarrow 0 \rightarrow \dots / \dots \rightarrow 0 \rightarrow e'$
1	$\dots \rightarrow 1 \rightarrow 2.$	<i>Szerintem/ØIli szép.</i> _{1→2}	<i>ØIli ott volt.</i> _{0→1→2}	<i>Szerintem Ili ott volt.</i> _{e→0→1→2}
	$1 \rightarrow 2 \rightarrow \dots!$	<i>Szerintem/Øházasodjanak össze!</i> _{1→2}	<i>ØHázasodjanak össze!</i> _{1→2→0}	<i>Szerintem házasodjanak össze!</i> _{1→2→0→e'}
	$\dots \rightarrow 2 \rightarrow 1?$	— $1 \rightarrow 2 \rightarrow 1$	— $0 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 1$	— $e \rightarrow 0 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 1$
2	$\dots \rightarrow 1 \rightarrow 2.$	<i>Szóval szerinted Ili szép.</i> _{2→1→2}	<i>Szóval szerinted viszont Ili ott volt.</i> _{0→2→1→2}	<i>Szóval szerinted Ili ott volt.</i> _{e→0→2→1→2}
	$1 \rightarrow 2 \rightarrow \dots!$	<i>Szóval szerinted házasodjanak össze!</i> _{2→1→2}	— $2 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0$	<i>Szóval szerinted házasodjanak össze!</i> _{2→1→2→0→e'}
	$\dots \rightarrow 2 \rightarrow 1?$	<i>Szerinted/ØIli szép?</i> _{2→1}	<i>ØIli ott volt?</i> _{0→2→1}	<i>Szerinted Ili ott volt?</i> _{e→0→2→1}
3	$\dots \rightarrow 1 \rightarrow 2.$	<i>Szerinte Ili szép.</i> _{3→1→2}	<i>Szerinte viszont Ili ott volt.</i> _{0→3→1→2}	<i>Szerinte Ili ott volt.</i> _{e→0→3→1→2}
	$1 \rightarrow 2 \rightarrow \dots!$	<i>Szerinte házasodjanak össze!</i> _{3→1→2}	<i>Szerinte viszont házasodjanak össze!</i> _{3→1→2→0}	<i>Szerinte házasodjanak össze!</i> _{3→1→2→0→e'}
	$\dots \rightarrow 2 \rightarrow 1?$	<i>Szerinte Ili szép?</i> _{3→2→1}	<i>Szóval szerinte viszont Ili ott volt?</i> _{0→3→2→1}	<i>Szerinte Ili ott volt?</i> _{e→0→3→2→1}

1. táblázat: Következtetési ösvények a *szerint* névűtő egyes számban todalékolt alakjaival (Szeteli–Dóla–Alberti (2019) alapján, továbbfejlesztve)

A táblázat a SZERINT-kifejezések 27 értelmezési típusát különíti el, besorolva azokat három oszlopba és háromszor három sorba. Ami a sorokat illeti, a *szerint* háromféle **személyragozását** (1/2/3) az 1. szakaszban említett három fő **mondattípusban** vizsgáljuk meg. A mondat-típusok olyan információáramlási láncolatokkal jellemezhetőek, amelyek a klasszikus searle-i tételre alapulnak (Searle–Vanderveken 1985). Eszerint kijelentés esetében a „szó igazodik a világhoz” (*word-to-world*): az idézet jelentéstípusában ezt a táblázat megfelelő oszlopában látható $0 \rightarrow X \rightarrow 1 \rightarrow 2$ sémájú láncok úgy általánosítják, hogy a világot „képviselő” orákulumtól származó információ ($0 \rightarrow \dots$) szavakba öntve halad tovább az X észlelőtől a beszélőn keresztül a hallgató felé ($\dots \rightarrow X \rightarrow 1 \rightarrow 2$)).

Kérdés esetében a beszélő és a hallgató szerepe felcserélődik az információáramlásra vonatkozó elvárásban ($\dots \rightarrow 2 \rightarrow 1 \rightarrow \dots$), de az áramlás kiindulópontja továbbra is a világra vonatkozó információ ($X \rightarrow \dots$). Felszólítás esetében viszont – az idézet oszlopában maradván – a „világ igazodjon a szóhoz!” (*world-to-word*) követelménynek megfelelő közös sémát láthatunk: $X \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0$; ezt úgy értelmezhetjük, hogy az X-től származó elképzelést a beszélő által meggyőzött hallgató ($X \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow \dots$) segíthet megvalósulni a világban ($\dots \rightarrow 0$).

Az értékítélet jelentéstípusában a searle-i kiindulópontot sajátosan kell specifikálnunk, a közvetett jelentéstípusban pedig ki kell terjesztenünk. Ezt tárgyaljuk most meg, első közelítésben a táblázat 7. sorára szorítkozva, amit így határozhatunk meg: **kijelentés**, (az 1. és a 2. személytől eltérő) 3. személyű észlelővel (3).

- (3) a. Szerinte Ili szép. $3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$
 b. Szerinte [?](viszont) Ili ott volt. $0 \rightarrow 3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$
 c. Szerinte Ili ott volt. $e \rightarrow 0 \rightarrow 3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$

Mint az 1. szakaszban rámutattunk, az **értékítélet** jelentéstípusában nem a „(kül)világ” az igazodási pont, hanem a kommunikáló emberi elméket is magába foglaló teljes világ egy kicsiny szeglete: a „3. személy” elméje. Itt igaz, hogy Ili szép (3a), más elmékben ez nem feltétlenül van így. Így specifikálható/redukálható tehát az információáramlási lánc (kijelentésben): $3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$.

A **közvetett** jelentéstípusban viszont ki kell terjesztenünk az információáramlás láncolatát, amit a táblázatban így foglaltunk képletbe: $e \rightarrow 0 \rightarrow 3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$. Az e -vel magát azt a propozíciót jelöljük, ami a (3c) mondatban szerepel, miszerint 'Ili ott volt (egy olyan gyűlésen, amiről folyik a beszélgetés)'. Az észlelő azonban nem közvetlenül erről „értesült” a világ jelenségeit megfigyelve ($\dots 0 \rightarrow 3 \rightarrow \dots$), hanem valami másról, ami azonban az e -vel (a gyűlésen való jelenléttel) – óvatosan fogalmazva – tipikusan kapcsolatba hozható ('a közelben parkol'). Erről a fajta **kapcsolatról** ehelyütt (de l. Kleiber–Alberti megjelenés alatt) annyit jegyzünk meg az 1. szakaszban erről mondottakat szakirodalmi háttérrel kiegészítve, hogy „gyengébb” a logikai következménynél, inkább 'engedélyezett információnak' nevezendő (Kálmán–Szabó 1990), ami az elme **szemantikus memória** részében tárolódik, ahová az epizodikus memóriában tárolt tapasztalatok absztrahálása révén kerül (Leiss 2014).

Térjünk most vissza az **idézés** jelentéstípusára (3b)! Azt figyelhetjük meg, hogy a (3a) sorban közölt mondat kétértelmű. A közvetett jelentéstípusban olyasmi áll a háttérben, hogy a beszélő ezt hallotta az észlelőtől: 'Szerintem Ili ott volt'. Az idézés jelentéstípusában pedig ezt hallhatta: 'Ili ott volt'. Az utóbbi esetben tehát nem következtet az észlelő ($e \rightarrow 0 \rightarrow 3 \rightarrow \dots$), hanem közvetlen tapasztalata van ($0 \rightarrow 3 \rightarrow \dots$). Anyanyelvi intuíciónk azt mondja, hogy a közvetett olvasat erősen preferált; az idézés jelentéstípusába tartozó olvasatot valamilyen nyelvi eszközzel **explicitté** kell tenni. A *viszont* diskurzusjelölő beillesztésével jelezheti például a beszélő, hogy az ominózus gyűlésről ellentmondásos információi vannak: valaki azt állította, hogy Ili nem volt ott, míg a (3b) mondatban idézett észlelő azt állította, hogy ott volt. Az ellentmondás háttérben hazugság, vagy legalábbis tévedés kell, hogy álljon – ezt a speciális helyzetet kell a megítélésünk szerint explicitté tenni.² Amúgy ennek legbiztosabb eszköze, ha ebben az esetben a SZERINT-kifejezés alkalmazása helyett azt mondja a beszélő: 'X azt állítja/mondta, hogy Ili ott volt'. Vagy ha nem akarja felfedni az informátora kilétét, de jelezni akarja, hogy nem kötelezi el magát az adott információ „garantált” igaz volta mellett (azaz az informátor igazmondását csak valamilyen 100%-nál csekélyebb valószínűséggel tartja figyelembe veendőnek, l. 1./(1a')) akkor az *állítólag* diskurzusjelölővel élhet: 'Ili állítólag ott volt a gyűlésen'.

Tekintsük most az 1. táblázat legalsó sorát, ahol az észlelő eltér a beszélőtől és a hallgatótól, a vizsgált mondat típus pedig a **kérdő!**

(4) a.	Szerinte Ili szép?	$3 \rightarrow 2 \rightarrow 1$
b.	Szóval szerinte viszont Ili ott volt?	$0 \rightarrow 3 \rightarrow 2 \rightarrow 1$
c.	Szerinte Ili ott volt?	$e \rightarrow 0 \rightarrow 3 \rightarrow 2 \rightarrow 1$

A tekintett e propozícióra vonatkozó információáramlás szempontjából a kérdést feltevő beszélő elvárását mindhárom jelentéstípusban a [$\dots \rightarrow 2 \rightarrow 1$] láncrészlettel ragadhatjuk meg. Nyilván [$1 \rightarrow 2$] irányú információközlés is van, de az nem közvetlenül az e propozícióra vonatkozik, hanem közvetetten arra, hogy a beszélő az adott kérdésben tájékozatlan és kíváncsi; az elemzés ilyen komplexitású kiterjesztésével Szeteli–Dóla–Alberti (2019) szolgál. A (4a-c) sorokban (illetve a táblázatban) mutatott láncolatok amúgy az említett szerepcserén kívül más változtatást nem tartalmaznak. A három jelentéstípust tehát továbbra is az különíti el, hogy az észlelőt a beszélő közvetlen (kül)világbeli tapasztalat birtokosának feltételezi-e: [$0 \rightarrow 3 \rightarrow \dots$] (4b), vagy közvetett megfigyelőnek: [$e \rightarrow 0 \rightarrow 3 \rightarrow \dots$] (4c), vagy magát az észlelőt tekinti az információ forrásának saját értékítéletéről [$3 \rightarrow \dots$] (4a). A (4c) sorban bemutatott mondatról hasonlókat mondhatunk el, mint a (3c) mondatról: eredendően kétértelmű, de az idézés jelentéstípust expli-

² Úgy is felfoghatjuk, hogy a (3c) mondat nem kétértelmű, hanem a jelentése alulspecifikált: annyit fejez ki, hogy az X észlelő az „informátor”, és a beszélő csupán valószínűnek tartja a szóban forgó propozíció fennállását. Ami alulspecifikált marad, az az, hogy a nem 100%-os elköteleződés háttérben az informátor tapasztalatának a közvetettsége áll-e, vagy az informátor megbízhatatlansága, vagy éppen e két tényező együtt.

citté kell tenni, mert preferált a közvetett jelentéstípus (vagy az alulspecifikált jelentés; 1. 2. láb-jegyzet). Úgy ítéljük meg, hogy az idézés explicitté tételében két diskurzusjelölő együttes alkalmazása segíthet (4b). A *viszont* arra utal, hogy két biztos állítást vetünk össze – aminek a háttérében hazugság állhat. Miért kérdezősködne azonban valaki erről? Hogy jut ez az eszébe?! Nos, akkor képzelhető el az erre való rákérdés, ha a társalgó felek már nagyjából megegyeztek abban, hogy ilyesmire gyanakodnak. A kérdés tehát tisztázó jellegű, célja nem vadonatúj információ megszerzése, hanem a félreértések elkerülése. A *szóval* diskurzusjelölő ezt a tisztázó jelleget jelzi a maga „konstatáló” karakterével.

Tekintsük most az 1. táblázat utolsó előtti sorát, ahol a SZERINT-kifejezés révén megjelenő 3. szereplő (az eddig részletekbe menően áttekintett esetekhez hasonlóan) eltér a beszélőtől és a hallgatótól, a vizsgált mondattípus pedig ezúttal a **felszólító!**

(5) a.	Szerinte házasodjanak össze!	$3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$
b.	Szerinte viszont házasodjanak össze!	$3 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0$
c.	Szerinte házasodjanak össze!	$3 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0 \rightarrow e'$

Még korábban tisztáztuk, hogy felszólítás esetén „a világ igazodjon a szóhoz!” (*world-to-word*) a searle-i értelemben; ami eredendően az információáramlás [... \rightarrow 0] végkomponensét követeli ki. Az idézés jelentéstípusában ezt is javasoljuk: $3 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0$; ez tehát az az eset, amikor a beszélő arról számol be a hallgatónak (... $\rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow \dots$), hogy a 3. személy ezt mondta ($3 \rightarrow 1 \rightarrow \dots$): 'Házasodjanak össze!' – így utasításként, amelynek megvalósulásában az 1. személy a 2. személy közbenjárására számít a 3. személy képviselésében – legalábbis e felfogás mellett tekinthetjük az (5b) mondatot ténylegesen felszólításnak. Közbevetőleg jegyezzük meg, hogy a SZERINT-kifejezésből származó 3. személyt ilyenkor indokolatlan észlelőnek nevezni, a searle-i irány megfordulásával átértelmeződik valamiféle elvárás **forrásává**. Maga az (5a) sorban közölt alapmondat azonban ebben a példatrióban is kétértelmű (vagy alulspecifikált): azt figyeltük meg, hogy a SZERINT-kifejezés felszólításban preferáltan tanácsá szelídíti a nélküle utasításként értelmezendő mondatot. A **tanács** karakterben pedig döntő elemnek találjuk a **közvetettséget**: 'tanácsos valamit megtenni valaminek az érdekében'; az érdekként felfogható állapot jelölése az *e'* az (5c) sorban megjelenített [$3 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0 \rightarrow e'$] láncolatban. Az adott példában a tanács forrásaként megjelenő szereplő arra utalhat például, hogy egy házassági kötelék nélkül együtt élő pár könnyebben elnyerne valamilyen szociális kedvezményt, ha összeházasodnának, vagy elkerülné egyes ismerősök rosszsallását.

Vajon a felszólító mondattípus esetében is beszélhetünk-e **értékítéletet** kifejező jelentéstípusról? – amit a SZERINT-kifejezésekhez kapcsolódó poliszém rendszer eddigi logikája alapján olyan információáramlási láncnak kellene kifejeznie, amelyben nincsen utalás a külvilágra (vagyis nem szerepel nulla). Az (5a) sorban (és a táblázatban) meg is jelenítettük az „adódó” láncot: $3 \rightarrow 1 \rightarrow 2$.

Az előző bekezdésben felvázolt lehetőség értelmezése előtt az elméleti kutatás egy fontos módszertani eleméről kell szót ejtenünk. Ahogy a csillagászok az addigi tapasztalataik alapján felállított képleteikre támaszkodva megjósolják bizonyos égitestek jellegzetes jövőbeli felbukkanásait, úgy jósolhatja meg a nyelv elméleti kutatója valamilyen konstrukció létezését. Mindezt arra alapozva tehetjük meg, hogy abból indulunk ki: a nyelvet elsajátító gyermeknek aligha az a feladata, hogy egy kaotikus adathalmazt „magoljon be”; ehhez nem is lehet elég adata. Hanem a rendelkezésére álló nyelvi adatok alapján rendszereket állíthat fel, amelyek soha nem észlelt elemeit is képes lehet aztán kikövetkeztetni (ha pedig újabb „megfigyelései” nem illeszkednek a felállított rendszerbe, akkor új rendszert állít fel; mindezt persze implicit módon).

A $[3 \rightarrow 1 \rightarrow 2]$ láncolatú, értékítéletet kifejező felszólító formájú mondatot (5a) a SZERINT-kifejezések poliszém hálózatában úgy azonosítottuk, mint valamiféle erkölcsi **állásfoglalást**. A világra való utalás nullája azért hiányzik a láncból, mert az állásfoglaló szereplőnek (és a beszélőnek meg a hallgatónak) nem feltétlenül van bármilyen ráhatása a szóban forgó propozíciós tartalom megvalósulására. A beszélő csupán információt nyújt a hallgatónak ($\dots \rightarrow 1 \rightarrow 2$) valaki állásfoglalásáról, erkölcsi hozzáállásáról ($3 \rightarrow \dots$). Ahogy egy tanács nem jelent utasítást, bár dönthetnek úgy az érdekeltek, hogy végrehajtják, illetve elősegítik a végrehajtását, ugyanúgy egy erkölcsi állásfoglalás sem utasítás, miközben persze mindazok, akiknél múlik az állásfoglaló által ideálisnak ítélt állapot előállítása, dönthetnek úgy, hogy ebben aktív szerepet vállalnak. A konkrét esetben olyan állásfoglalást fejezhet ki az (5a), ami a „vadházasságot” ítéli el, vallási/erkölcsi alapon.

Most vegyük szemügyre az 1. táblázat felső harmadát, ahol a 3. személy egybeesik a beszélővel, az **1. személlyel!**

(6) a.	Szerintem/Ø Ili szép.	$1 \rightarrow 2$
b.	Szerintem Ili ott volt.	$e \rightarrow 0 \rightarrow 1 \rightarrow 2$
c.	Szerintem házasodjanak össze!	$1 \rightarrow 2 (\rightarrow 0 \rightarrow e')$
d.	*Szerintem Ili szép / ott volt?	$\dots \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 1$
d'.	Mindabból, amit eddig elmondtam, te arra következtetsz, hogy szerintem Ili szép / ott volt?!	

Az **értékítélet** jelentéstípusában azt figyelhetjük meg, hogy egy **kijelentés** a *szertint*-kifejezés nélkül is megvalósítja annak közlését, hogy a beszélővel megegyező értékforrásnak mi a szubjektív véleménye (az adott esetben Ili szépségéről); l. (6a). Ami pedig az objektív tényre vonatkozó (6b) mondatípust illeti, ott a *szertint*-kifejezés egyenesen jelentésselkülönítő szerepű: használatával egyértelművé teszi a beszélő, hogy közvetett információ alapján következtet az adott propozíciós tartalomra (miszerint Ili ott volt egy szóban forgó gyűlésen). Az Olvasóban felvetődhet, hogy a (3c) esetében miért zárjuk ki kevésbé a kétértelműséget, illetve az alulspecifikáltságot, mint a (6b) esetében. Nos, a különbség az, hogy ha az észlelő eltér a beszélőtől, ami a (3c) esete, akkor nem kerülhetjük el, hogy utaljunk az észlelőre – aminek a *szertint*-kifejezés az egyik eszköze, még ha nem is az ideális eszköze a felmerülő kétértelműség miatt. A (6b) esetben viszont a beszélőt meg nem jelölt forrás esetén eleve az információ forrásának tekintjük; a *szertint*-kifejezésben pedig ezek után már csak az információ közvetettsége (és ebből adódóan bizonytalanságának) a kifejezését láthatjuk.

A (6c) sorban utalunk a **felszólító** mondatípusra, továbbra is 1. személyű *szertint*-kifejezés mellett. Az előző bekezdésben kifejtett logika alapján nem meglepő, hogy az egyértelmű utasítás jelentéstípusában (ahol a beszélő „idézne” önmaga felszólító mondatát) a *szertint*-kifejezésnek nincsen létjogosultsága. A *szertint*-kifejezéssel tehát vagy tanácsá enyhül a *szertint*-kifejezés nélkül utasításnak veendő mondat, vagy erkölcsi állásfoglalással; l. (5a)/(5c).

A kérdések sorában a táblázat kitöltetlenségével azt mutatjuk, hogy nem jól formáltak a potenciális alakok, amelyeket a (6d) sorban szemléltetünk. A $[\dots \rightarrow 1 \rightarrow \dots \rightarrow 1]$ láncolatrészek érthetővé teszik, hogy ez miért van így: a beszélő számára értelmetlen az általa birtokolt információ továbbítása a hallgatónak csak azért, hogy az visszaküldje neki azt. A MID gyakorlatában sem lenne célszerű a (6d) sorban mutatott konstrukciókat tanítani, főleg alacsonyabb nyelvtudási szinteken. Miközben az imént felvázolt „visszakérdezésnek” egészen különleges esetekben lehet éppen létjogosultsága; a (6d') sorban ezt szemléltetjük. A példaváltozatokból azonban az is kiderülhetett, hogy ezt a visszakérdező módot valamilyen nyelvi eszközzel explicitté kell tenni.

Az 1. táblázat tárgyalását azon esetek áttekintésével zárjuk le, ahol az észlelő/tanácsadó /állásfoglaló X személy egybeesik a **2. személlyel**, azaz a hallgatóval.

(7) a.	... szerinted [Ili szép] / [ott volt].	...→2→1→2
b.	... szerinted házasodjanak össze!	2→1→2→...
c.	Szerinted/Ø [Ili szép] / [ott volt]?	...→2→1

Ezúttal a [...→2→...→2→...] láncolatrészetek mutatnak problémás jelentéstípusokat, ahol a hallgató a *szerint*-kifejezés referenseként is megjelenik. Nyilván eredendően értelmetlen a beszélő számára közvetíteni a hallgató felé magának a hallgatónak az értékítéletét, közvetlen vagy közvetett tapasztalatát (7a), illetve erkölcsi állásfoglalását, utasítását, valamint tanácsát (7b). Egy „konstatáló” diskurzusjelölővel kiegészítve azonban, amilyen a *szóval*, általában már jól formált mondatokat kapunk, mint látható a táblázatban. Az teszi értelmessé az eredendően értelmetlen információközvetítést, hogy a beszélő szembesíti a hallgatót saját gondolatával, tipikusan megerősítést várva. A közvetlen idézet jelentéstípusa nem érhető el a megítélésünk szerint, mert a *szerinted* a tanács jelentéstípusát „erőlteti rá” a ’Szóval szerinted házasodjanak össze!’ szósorra; a szóban forgó jelentéstípust úgy fejezheti ki a beszélő, ha teljesen explicit módon ezt mondja: ’Utasítottam őket, hogy házasodjanak össze’.

A *szerinted* nyilván a **kérdő** mondattípussal tekinthető eredendően kompatibilisnek (7c) – ahogyan a *szerintem* a kijelentő és a felszólító mondattípussal (6a-c): a beszélő a hallgatótól értékítéletet, illetve közvetlen vagy közvetett tapasztalatot vár. Annyival azonban árnyalunk kell az iménti megfogalmazást, hogy a *szerinted* a közvetlen tapasztalatra való rákérdezésben egyenesen tilos, mert megjelenésével a közvetett tapasztalaton alapuló jelentéstípus váltódik ki. A legcsupaszabb ’Ili ott volt?’ kérdésben van ott az a feltevés, hogy a hallgatónak közvetlen tapasztalata van az adott propozíciós tartalomról. A hallgatói értékítélet firtatása során pedig opcionális a *szerint*-kifejezés alkalmazása.

3. A szerint-kifejezések értelmezésének további szempontjai

A 2. fejezetben tüzetesen áttekintettünk három szempontot, amelyek a *szerint*-kifejezések értelmezését – és a befogadó mondattípusok jól formáltságát – meghatározzák. Bár már így is meglehetősen komplex poliszém rendszer bontakozott ki, ebben a fejezetben újabb hat szempontot említünk meg, amelyek tovább árnyalják az összképet; megmutatva, hogy a nyelvtanulók – és a nyelvtanárok – előtt milyen érdekes (és milyen óriási) kihívás áll. Az új esetek mentén meghatározható bármiféle (kombinatorikus) teljességre ezúttal már nem törekszünk; a háttérre képező kutatások is a kezdeti fázisban vannak.

I. A szerint-kifejezések ’szám’ jegye. Az. 1. táblázatban az egyes számú ragozást tekintettük át: az észlelő/információforrás megegyezhetett akár a beszélővel, akár a hallgatóval, de lehetett egy harmadik személy is. Mint a (8) példabokor szemlélteti, semmi akadálya nincsen annak, hogy a *szerint*-kifejezések **többes** számú alakjait használjuk, bármelyiket a három közül. Pedig nem is nyilvánvaló, hogy mit is értsünk azon, hogy egy tapasztalás, állásfoglalás, értékítélet, tanács nem egy személytől származik, hanem több személytől. „Közös elmék” – a szó szoros értelmében – nem léteznek. Vajon egyeztetett információról van hát szó egy csoport esetében? Vagy egy kiemelt személy funkcionál „szóvivőként”?

(8) a.	Szerintünk [Ili szép] / [ott volt].
b.	Szerintetek [Ili szép] / [ott volt]?
c.	Szerintük [Ili szép] / [ott volt]?/.

A felvetett kérdésekre nem kísérünk meg átfogó választ adni, csak két érdekes megfigyelést szeretnénk közre bocsátani. A *mi* névmás általánosságban **inkluzívan** és **exkluzívan** is értelmezhető: a beszélőn kívül a hallgatót rendre vagy beleértjük, vagy nem. A (8a) példaváltozatokban azonban az észlelő exkluzívan értendő, vagyis a *mi*-be nem értendő bele a hallgató. A magyarázat az, ami az előző fejezetben a *szerinted* kapcsán megfogalmazódott: a beszélő ne

közvetítsen információt a hallgatótól a hallgató felé! Ahogy azonban az idézett esetben is értelmessé vált ez a sajátos információáramlási irány a „konstatáló” *szóval* diskurzusjelölő beiktatásával, úgy ezúttal is azt figyelhetjük meg, hogy a *szóval* beiktatásával a (8a) mondat e bővebb változatában már értelmezhető a *szerintünk* inkluzívan. A beszélő éppen ezzel a 'Szóval szerintünk...' kezdetű mondattal összegezhet egy olyan beszélgetést, ami annak kiderítésére irányult, hogy ki mit gondol Iliről a releváns tekintetben. A másik észrevétel, hogy a *ti* esetében is elképzelhető az *inkluzív/exkluzív* dichotómia, amennyiben a társalgásnak kétónél több résztvevője van. A (8b) kérdésre együttesnek szánt választ is adhat az, aki válaszadásra vállalkozik – és lehet, hogy a kérdező ezt vette alapul; de több válaszadó is elképzelhető, eltérő válaszokkal – amire szintén eleve gondolhatott a kérdező.

II. Az Ágens mint „4. személy” az információáramlásban. Nem mindegy, hogy milyen személyű a *szerint*-kifejezést tartalmazó mondat **Ágense** – ezt hivatott szemléltetni a 2./(6b) példa mintájára megszerkesztett (9a) példa. A rosszul formáltság oka nyilván abban keresendő, hogy a beszélő közvetlen információval bír arról, hogy éppen mit cselekszik (hiszen Ágensként saját akaratából teszi, amit tesz; ami nem jelenti feltétlenül azt, hogy saját örömeire összpontosítja az akaratát az adott célra), és nem közvetett jelekből kell kitalálnia, hogy éppen mi történik. Az észlelő és az Ágens egybeesése tehát eredendően értelmetlen mondatot eredményez. Ugyanakkor a (9a') tanúsága szerint például a múlt idő megjelenésével ez az összeférhetlenség enyhül: nyilván a felejtés lehetőségéből adódik, hogy valaki saját korábbi cselekedetét emléknymokból próbálja közvetetten rekonstruálni. A (9a') furcsasága talán nem is abból adódik, hogy az ágensi és az észlelői szerep az idő múlásával ne szűnne meg inkompatibilisnek lenni, hanem inkább abból, hogy a *szerint*-kifejezés helyett az 'úgy rémlik' hivatott a részleges felejtésből adódó közvetettséget kifejezni.

(9) a.	*Szerintem éppen cikket írok.	$e \rightarrow 0 \rightarrow 1 \rightarrow 2$
a'.	°Szerintem ott voltam a gyűlésen.	$e \rightarrow 0? \rightarrow 1 \rightarrow 2$
b.	Nősülj(él) meg! / Ede nősüljön meg!	$1 \rightarrow 2 \rightarrow 0 / 1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 0$
b'.	Ilike szerint Ede nősüljön meg, hogy többféle támogatást igényelhesen!	$3 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 0 \rightarrow e'$
b''.	Ilike szerint nősülj(él) meg, hogy többféle támogatást igényelhes!	$3 \rightarrow 1 \rightarrow 2 \rightarrow 0 \rightarrow e'$

A 2./(5c) sorban bemutatott tanács jelentéstípusban szerkesztettük meg a (9b'-b'') minimálpárt, eltérő Ágens-típussal. Előtte a (9b) sorban *szerint*-kifejezés nélkül, utasításként mutatjuk be a minimálpárt. Grammatikalitásbeli különbséget nem állapítottunk meg a minimálpár két tagja között, de a 3. személyű változat szokatlanabb, „jelöltebb”, amit a nyelv oly módon mindenképpen jelöl, hogy a 2. személyben ragozott igén a személyrag hangalak nélküli is lehet (*nősül-j-Ø*), szemben a 3. személyben ragozott alakkal (*nősül-j-ön*). Ez a komplexitásbeli különbség azzal korrelál, hogy az utasítás típusában is, meg a tanács típusában is a 3. személyben ragozott *szerint*-kifejezés háttérben eggyel hosszabb információs láncolat áll (... $\rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 0 \rightarrow \dots$), mint a 2. személyben ragozottéban (... $\rightarrow 2 \rightarrow 0 \rightarrow \dots$).

III. A szubjektív objektívizálása, az objektív szubjektívizálása. Eddig a szépséget a **szubjektív** tulajdonság prototipikus példajaként kezeltük, a gyűlésen való ott lét pedig az objektív állítást volt hivatott képviselni. A nyelvoktatás korai szintjein ezeket a besorolásokat nem lenne szerencsés megingatni, hogy a hallgatók ne kezdjenek mesterkélt módon fogalmazni; ugyanakkor mindkét karakter számára ellentétes értelmezés is létrehozható.

(10) a.	2./(6a): Szerintem/Ø Ili szép. $1 \rightarrow 2$;	[objektívizálva:] Ili szép, annak szokták tartani.	$0 \rightarrow 1 \rightarrow 2$
b.	2./(6b): Szerintem Ili ott volt. $e \rightarrow 0 \rightarrow 1 \rightarrow 2$;	[szubjektívizálva:] Ili ott volt. Ott van a jelenléti íven!	$1 \rightarrow 2$

A 2./(6a) példapár kapcsán (l. (10a)) amellet érveltünk, hogy a *szerint*-kifejezés nélkül is a beszélővel egybeeső észlelő értékítélete számít, nincsen objektív külvilágbeli igazságértéke annak, hogy Ili szép-e, vagy sem. A *szerintem* nélküli változat azonban kétértelmű, mert a

beszélő gondolhatja úgy is, hogy a hallgató nem az ő „magánvéleményére” kíváncsi – amivel nem feltétlenül értene egyet –, hanem valami **objektívabb nézőpontot** kíván meg tőle. Ez az objektívabb nézőpont lehet a beszélő számára mérvadó ismerősök valós (tehát ténylegesen ismert, felmért) véleményeinek valamilyen összegzése, vagy vélt véleményeinek megtippelése, általánosítások, előítéletek alapján.

Az eredendően objektívnek tekinthető állítások az őket alkotó nyelvi elemek definíciós alternatívái révén értelmeződhetnek át szubjektívvá. A jelenség abban érhető tetten, hogy két ember a világ elemi tényeiben tökéletesen megegyezve is juthat ellentétes álláspontra valamiben. A konkrét (10b) példán szemléltetve ezt: Ili mondjuk 18.10-től 18.15-ig volt ott a gyűlésen, ami amúgy 21.33-ig tartott, de a jelenléti ívet abban az öt percben aláírta. Nem egyértelmű, hogy állíthatjuk-e azt, hogy „ott volt a gyűlésen”. Vagy ha az öt perc jelenlét kevés ehhez, akkor fél óra vagy másfél óra jelenlét elegendő-e? Az biztosan elegendő, ha mondjuk 21.30-ig volt jelen. Mennyi jelenlét esetén „vált át” a „nem volt ott” „ott volt”-ba?! Nem kívánunk választ adni, de a szubjektívizálás műveletét remélhetőleg sikerült meggyőzően bemutatni.

IV. Diskurzusjelölő logikai operátor szerepekben. A magyar generatív nyelvészek által feltárt **operátorok** (pl. É. Kiss 2002) egy meghatározott értelemben maradéktalanul lefedik az alapvető logikai lehetőségeket, elegáns kétdimenziós rendszert alkotva – amibe szépen beilleszkednek a *szertint*-kifejezések is, ami egy diskurzusjelölő esetében szokatlan képesség.

Felvázoljuk a magyar operátorrendszert, Alberti (2012) alapján. A kiindulópont az, hogy az operátorhelyzetben álló névszói szerkezetekben explicit módon megemlített szereplő(k)re egyöntetűen igaz a megtett állítás és újdonságot jelent; az operátorok lényegi tulajdonságából fakadóan azonban többletállítás (előfeltevés) is adódik, mégpedig a megemlített szereplő(k) és pragmatikai alternatívái(k) által alkotott **releváns halmaz** elemeire nézve (e halmaz hozzávetőleges ismerete egyfajta előfeltevés a társalgásban). A kérdés tehát az, hogy a releváns halmaz meg nem említett elemeire (alább R_n) igaz-e a megemlítettek (R_m) kimondott P állítás. Az *is*-kvantor esetében azt állítjuk, hogy **van** olyan meg nem említett, akire/amire **igaz** a P , míg a kontrasztív topik esetében azt állítjuk, hogy **van** olyan meg nem említett, akire/amire **hamis** a P . A fókusz által hordozott többletjelentés az, hogy **minden** meg nem említett **hamis** a P ; végül a disztributív kvantort úgy tekinthetjük, hogy a főnévi információ a releváns halmaz egészének meghatározására szolgál, és így egyetlen külön megemlített szereplő sincsen – az állítás viszont az, hogy a releváns halmaz (azaz a meg nem említettek) **minden** elemére **igaz** az állítás.

	$P(x)$	$\neg P(x)$
$\exists x \in R_n$	IS-KVANTOR (Q_{\exists}) <u>Az első fizikatanárt is</u> meghívhattuk volna.	KONTRASZTÍV TOPIK ($T_{\exists \neg}$) <u>A csinos énektanárnőt</u> (bezzeg) meghívtatok.
$\forall x \in R_n$	DISZTRIBUTÍV KVANTOR (Q_{\forall}) <u>Mind a húsz tanárt</u> meghívhattuk volna.	(AZONOSÍTÓ-KIREKESZTŐ) FÓKUSZ ($F_{\forall \neg}$) <u>Csak a negyedikes osztályfőnököt</u> hívtuk meg.

2. táblázat: A magyar operátorjelentések rendszere

($R_n = R \setminus R_m$, ahol R_m : a megemlített résztvevők halmaza, R : azon szereplők halmaza, melyek az előfeltevések alapján betölthették volna a megemlített résztvevők által eljátszott szerepet)

A 2. táblázatba foglalt szemléltető mondatok ugyanabban a kontextusban tekintendők: egy egykori négyéves gimnáziumi osztály találkozója zajlik, a releváns halmaz pedig tanáraik halmaza. A bal felső mondat azt implikálja, hogy van olyan meg nem említett tanár, akit meghívhattak volna, a jobb felső pedig azt, hogy van olyan meg nem említett tanár, akit nem hívtak meg. A jobb alsó mondatban rejlő többletállítás: a meg nem említett tanárokat nem

akarhatja a közös főnökük előtt; ami akkor válik be, ha a főnök nem firtatja tovább a dolgot, hanem megelégszik a félinformációval. Direkt **hazugságra** nem vállalkozik, ezért nem teszi meg a (13a) kijelentés *szerintem* nélküli változatát; úgy gondolja, hogy a (13a) verzióval, ha a főnök meg is tudja, hogy Ili nem volt ott a gyűlésen, kevésbé kérhető számon rajta a főnök dezinformálása. 2) Ha a beszélőnek fogalma sincs, hogy Ili ott volt-e a gyűlésen, vagy sem, akkor például az lehet az oka a (13a) megnyilatkozással megvalósított **blöffölésnek**, hogy önmagát próbálja védeni. Ott kellett volna lennie a gyűlésen, de nem volt ott. A főnök meg van róla győződve, hogy ott volt, ezért úgy gondolja, hogy tájékoztatni tudja őt Ili ottlétéről. A beszélőt lebukással fenyegeti, ha Ili ottlétéről egyértelmű kijelentést tesz, aminek aztán az ellenkezőjére derül fény. A (13a) megnyilatkozással késlelteti ezt a lebukást; időt nyer ahhoz, hogy esetleg Iliivel egyeztessen egy közös hazugságról. 3) Ha a beszélő pontosan tudja, hogy Ili ott volt a gyűlésen, akkor az lehet az oka, hogy az **igazságot** bizonytalanságba burkolva közli, hogy nem akarja, hogy a főnöknek feltűnjön, hogy mennyire tisztában van Ili dolgaival (aki mondjuk a titkos szeretője).

A (13b) példával a **kegyes hazugságot** szemléltetjük. A tekintett esetben azt feltételezzük, hogy a beszélő egyáltalán nem tartja szépnek a hallgatót. Mivel az értékítélet a beszélő „magánügye”, csak akkor bukhat le az ellentétes tartalmú kijelentéssel, ha a hallgató megtudja, hogy másnak mást mondott. A beszélőnek sokféle célja lehet a dezinformálás hátterében. Kegyes hazugságnak azt tekinthetjük, ha jót akar a hallgatónak, például önbizalmat akar neki adni egy vizsga előtt; úgy gondolja, hogy az igazság kimondásával növelné a hallgató esélyét arra, hogy kudarcot vall. Az is lehet, hogy a beszélő önmagát védi: nincsen kedve ahhoz, hogy az igazság kimondását követően a hallgató órákig szakálja.

A (13c) sorban szemléltetett megnyilatkozástípust tanácsá enyhített utasításnak minősítettük az eddigiekben. Elképzelhető azonban, hogy a beszélő valójában mégis utasítást kíván adni vele, mivel úgy ítéli meg, hogy a nyílt utasítás nem lenne **udvarias** (esetleg jogosultnak sem érzi magát ahhoz, hogy utasítgassa a hallgatót). Megjegyzésre érdemes, hogy a (13a) kijelentés is lehet biztos tudás udvarias közlése. Előfordulhat például, hogy a hallgató a beszélő ellentmondást nem tűrő főnöke, aki korábban annak a véleményének adott hangot, hogy Ili nem volt a gyűlésen. A beszélő sem azt nem akarja kockáztatni, hogy meghazudtolja a főnököt, sem azt, hogy a főnök később megtévesztési szándékkal vádolja azért, mert nem mondta el a tudását Ili-ről.

4. A szerint-kifejezések tanítása

Mind az információ bizonyosságának, illetve bizonytalanságának a kifejezése, mind a véleménykifejezés fontos nyelvi cselekvés: a nyelvtanulóknak már egészen korán ki kell tudnia fejezni, hogy valami – és mi – az ő vagy más vélekedése (A1), később képessé kell váljon arra, hogy röviden megmagyarázzon, megindokoljon véleményeket, terveket, cselekedeteket stb. (A2), majd, hogy ezeket egyre tágabb témakörökben és tartományokban egyre pontosabban és árnyaltabban képviselje (B1–B2), végül pedig arra, hogy a burkolt vélekedéseket és attitűdöket is ki tudja szűrni, be tudja azonosítani (C1) (KER 2002: 11–20, 75–115).

A **vélekedés** kifejezésének a mai magyarban a SZERINT formailag viszonylag egyszerű – tkp. egy (személyragozott) névutós szerkezetről van szó –, ám rendkívül gyakori eszköze: a Magyar Nemzeti Szövegtár³ (Oravecz és mtsai. 2014) gyakorisági listáján a *szertint* lemma 25. helyen áll⁴. Nem véletlen, hogy a tananyagok nagyon hamar szerepeltetik a *szertintem*, *szertinted* stb. alakokat (mintegy az *I think / Ich glaube / creo / mislim* stb. megfelelőjeként) – sokkal előbb,

³ <http://mnsz.nytud.hu/>

⁴ Érdekes és a MID-ben mindenképpen figyelemre érdemes, hogy a mai magyar köznyelvben a *szertintem* sokkal gyakoribb, mint az *azt hiszem*, míg például az angolban az *I think* sokkal gyakoribb, mint a nem igei *in my opinion* vagy *according to me* kifejezések.

mint pl. a szinonimnak tűnő *azt hiszem/gondolom (hogy)* vagy *úgy vélem/gondolom (hogy)* kifejezéseket. Ugyanakkor, ahogyan a korábbi fejezetekben láthattuk, egyrészt a vélekedés kinyilvánításának több vetülete van, és az egyes dimenziókat a különböző kifejezések nem egyformán fedik le (ti. használatbeli különbségek az egyes *szerint*-kifejezések közt – vö. szám/személy, igemód –, ill. a *szerint*-es és más vonatkozó kifejezések között – l. Pozsonyi 2022), másrészt a *szerint* olyan poliszém diskurzusjelölő, amelynek egyes funkciói központiabbak, mint más, periférikusabbnak tekinthető jelentések és használatok.

A MID-ben a *szerint*-es vélekedő kifejezés központi funkcióit az alacsonyabb nyelvtudási szinteken tanulók számára – a korábbiak, illetve az összefoglaló 1. táblázat felhasználásával – egyszerű példamondatokkal a 3. táblázatban szemléltetjük. A legfelső osztályozó kategória a vélekedő funkció, amely további négy alkategóriára bomlik; ezek az értékítélet, a valószínűsítés/ következtetés, a tanács és az idézés.

VÉLEKEDÉS (A1-B1)				
evidencia	észlelő <i>szubjektív szempontok</i>	közvetett <i>külső forrás vagy tapasztalat</i>	észlelő v. közvetett <i>szubjektív szempont v. külső érdek</i>	észlelt <i>megszemélyesítő</i>
funkció	általános vélemény-kifejezés (értékítélet/definíció) TART, TEKINT	következtetés (valószínűsítés / következtetés) VALÓSZÍNŰSÍT, KÖVETKEZTET	tanács TANÁCSOS	idézés MOND, ÍR, VHOL AZ VAN/ÁLL, HOGY... STB.
forma	predikatív nominális mondat	(bármilyen predikátum)	felszólító módú igealak	E/3. nem humán
<i>én</i>	<i>Szerintem</i> finom a csirke.	<i>Szerintem</i> csirkét sütnek.	<i>Szerintem</i> dicsérd meg! <i>Szerintem</i> süssünk csirkét!	---
<i>te</i>	<i>Szerinted</i> finom a csirke?	<i>Szerinted</i> csirkét sütnek?	<i>Szerinted</i> dicsérjem meg / megdicsérjem? <i>Szerinted</i> süssünk csirkét?	---
<i>ő</i>	<i>Szerinte</i> finom a csirke./?	<i>Szerinte</i> csirkét sütnek./?	<i>Szerinte</i> dicsérd meg! <i>Szerinte</i> süssünk csirkét!/?	
humán X	<i>Anna szerint</i> finom a csirke./?	<i>Anna szerint</i> csirkét sütnek./?	<i>Anna szerint</i> süssünk csirkét!/?	
nem humán Z				<i>A net szerint</i> itt finom a csirke./? <i>Az instagram szerint</i> csirkét sütnek./? <i>A diétás étrend szerint</i> ma süssünk csirkét!/?

3. táblázat: A *szerint*-kifejezések javasolt taxonómiája a MID számára⁵

⁵ Felsőbb nyelvtudási szinteken (B2+, ill. C1–C2) a különféle autentikus diskurzusokban használt *szerint*-kifejezések elemezhetők a 3. fejezetben említett szempontokból is (pl. manipuláció, humor, blöffölés stb.),

A *szerintem*, *szerinted* stb. vélekedő kifejezés **fő funkciója** az, hogy a mondat propozicionális tartalmát nem objektív, biztos, közvetlen tudásként, hanem az adott személyhez kötődő vélekedéseként tünteti fel. Ez alapulhat belső, személyes értékítéleten (l. szubjektív predikátumos mondatok, pl. *Szerintem Budapesten olcsó a közlekedés; Szerinted jó ez a könyv?*) – itt a SZERINT általános véleménykifejező diskurzus-jelölőnek tekinthető –, vagy egy külvilági tapasztalásra épített következtetésen (pl. *A ház előtt áll a kocsija. Szerintem otthon van.*) – itt a SZERINT következtetést kifejező inferencialitásjelölő. A *szertint*-kifejezések lényege az *én*-hez kötődő önkényes konstruáltságnak – a szubjektív nézőpontnak, illetve a következtetés szubjektumhoz való kötődésének – az előtérbe állítása, és ezen keresztül a bizonytalanság, illetve a közvetettség kifejezése. A *szertint* tehát a vélekedő *én*-t állítja előtérbe, szemben az olyan kifejezésekkel, amelyek jobban hangsúlyozzák a vélekedés mentális műveletét (l. pl. tudás, megismerés, gondolkodás, hiedelem, emlékezés, állásfoglalás): pl. *azt/úgy hiszem, azt/úgy gondolom, úgy vélem, úgy rémlik, úgy tudom, úgy hallottam/láttam/olvastam, illetve az a véleményem, hogy..., azon a véleményen vagyok, hogy..., véleményem szerint* stb.

Az **általános véleménykifejező SZERINT** az észlelő *én*-hez kötődő szubjektív szempontrendszeren alapuló értékítéletet/definíciót vezet be, és jelentése tkp. ‘az észlelő vmit/vkit vminek/vkinek/vmilyennek tart/tekint’ – pl. *Szerintem finom a csirke* (nekem az, én annak találom, az én ízlésemnek megfelel); *Szerintem a csirke nem hús* (én nem tekintem annak)⁶. Ilyenkor a mondatban szubjektív tartalmú predikátum áll: az állítmány névszói (tipikusan melléknév, de lehet határozatlan főnév is), és a mondat predikatív (funkciója jellemzés, minősítés vagy besorolás). Az egyes szám első személyű alak eredendően a kijelentő, míg a második személy a kérdőmondatához kötődik (*Szerinted finom a csirke?*)⁷, a harmadik személy pedig mindkét mondatípussal kompatibilis lehet. Ezt a SZERINT-et egészen kezdő szinten taníthatjuk, amikor tanulóink már képesek jelen idejű, kijelentő módú nominális mondatokat alkotni – például dolgok, helyek, emberek vagy események leírása, jellemzése kapcsán.

A **következtetési SZERINT** közvetett információt vezet be: a beszélőnek valamilyen külső forrásból származó evidencián (asszociált tanúsító tapasztalaton vagy következtetési lépések sorozatán) alapuló következtetésére, valószínűsítésére utal. A jelentése itt ‘vki (vmilyen tapasztalat vagy külső bizonyíték alapján) vmire következtet, vmit valószínűsít’ – pl. *Szerintem csirkét sütnék* (ti. a kép láttán / a szagok alapján / a szokásaik ismeretében erre következtetek, ezt valószínűsíttem). Az egyes szám első személyű alak eredendően itt is a kijelentő módhoz kötődik – pl. *Szerintem csirkét sütnék*, a második személy a kérdéssel kompatibilis (pl. *Szerinted csirkét sütnék?*), a harmadik személy pedig mindkét mondatípussal jól működhet. A SZERINT-et ebben a funkciójában az előzőekre építve taníthatjuk – például jelen idejű jelenetek, eseménysorok, később pedig jövő- és múltbeli események, történetek leírásával, elbeszélésével, velük kapcsolatos spekulációkkal kapcsolatban (képleírás, tervek, jóslatok, történetek stb.).

A **tanácsoló SZERINT** bevezethet külső érdek végett tanácsosnak vélt utasítást; jelentése: ‘vmilyen külső érdek végett vki azt tanácsolja, hogy...’ – pl. *Szerintem süssünk csirkét! Azt mindenki szereti, mindenki meg fogja enni*. Az első személyű alak (*szertintem*) tipikusan felszólító mondatban jelenik meg, és a direkt utasítást tanácsá udvariasítja (pl. *Süss csirkét!* vs. *Szerintem süss csirkét!*), míg a *szertinted* alak (konjunktívuszi) kérdő mondatban társul tanácskérő funkcióval (pl. *Szerinted csirkét vagy halat süssek?*), a harmadik személyű alak pedig mindkét mondatípussal jól használható – pl. *Szerinte menjünk haza!/? Szerinte hazamenjünk?*. A MID-ben szintén ez alatt a kategória alatt érdemes tárgyalni azokat a *szertint*-es felszólító

illetve a *szertint* kombinálható korábban említett további diskurzusjelölőkkel is (pl. *szóval, tehát, viszont*) – l. 1. táblázat.

⁶ Értsd pl. valaki a szárnyasokat nem tekinti húsnak, csak a vöröshúsokat.

⁷ A jelen tanulmányban a kérdőmondatokon belül csak az eldöntendő kérdéssel foglalkozunk, de a MID-ben nyilván a releváns kiegészítendő kérdések is a tanítás tárgyát képezik: pl. *Szerinted milyen a csirke? Szerinted mit csinálnak? Szerinted mit süssünk?* stb.

mondatokat, amelyek erkölcsi kötelességet fejeznek ki (pl. *Szerintem kérj bocsánatot tőle!*), noha ezek is – az első alfunkcióhoz hasonlóan – az *én*-hez kötődő szubjektív szempont-, értékrendszeren alapulnak: a *szertint*-kifejezés jelentése itt 'vki vmit vmilyen belső szempontrendszer alapján erkölcsileg helyesnek tart, ezért tanácsosnak véli a megtételét'. Ennek oka egyrészt az, hogy – főleg a naiv beszélő számára – nehéz (és ezért a nyelvtanulás elején felesleges) elkülöníteni az értékítéletes és a külsőérdek-alapú felszólító módú mondatokat, másrészt az előbbieket is tekinthetők közvetettnek, legalábbis abban az értelemben, hogy egy értékítélet ('vki vmit jónak, helyesnek, erkölcsösnek, illendőnek stb. tart') szolgál a tanács alapjául. A SZERINT ezen funkcióját az imperatívusz és a konjunktívusz tanításakor tudjuk bevezetni, továbbá kapcsolhatjuk a *kellene*, a *jobb volna*, *ha* stb. szerkezetekhez is – bármilyen olyan feladat kapcsán, amelyben a tanulóknak javaslatokat, tanácsokat kell adniuk, megfontolniuk (pl. problémamegoldás, szimuláció változatos témakörökben – vásárlás, főzés, ajándékozás, lakberendezés, utazás, nyaralás, betegség, befektetés stb.).

Végül az **idéző SZERINT** (speciálisan) egy nem mentalizált elméhez kötődő megnyilvánulás (értékítélet, következtetés/valószínűsítés vagy tanács) idézéseként értelmeződik. Jelentése: 'egy megszemélyesített vmi azt mondja/állítja, hogy...; vhol az van/áll, hogy...' – pl. *A meteorológia szerint holnap esni fog./? A meteorológia szerint ez már orkán./? A meteorológia szerint készüljünk havazásra!/?* Természetesen bármelyik másik harmadik személyű mondat értelmezhető valaki általános véleményének vagy következtetésének az idézeteként is.

A tanítás során kezdetben nem érdemes elkülöníteni mindegyik alkategóriát. Először elegendő csupán a *vélemény* (mint szubjektív, illetve nem biztos tudás, információ közlése) funkcióval dolgozni (l. 4. táblázat), és ezt kiegészíteni az idézéssel, majd a felszólító és a kötőmód kapcsán be lehet vonni az *udvarias tanács* kategóriát (és ennek idézését) is. Ezt szemlélteti sematikus a 4. táblázat.

VÉLEKEDÉS			
	I. vélemény (szubjektív, bizonytalan információ)	II. idézés	III. udvarias tanács
1	Szerintem ...	---	Szerintem ...!
2	Szerinted ...?	---	Szerinted ...?
3	Szerinte ...!/? X szerint ...!/?	⇒ A(z) Z szerint...!/?	← Szerinte ...!/? X szerint ...!/?

4. táblázat: A *szertint*-kifejezések taxonómiája kezdő nyelvtanulóknak

A későbbiek folyamán azonban a szókincs bővülésével érdemes finomítani a táblázatot, hiszen csak az egyes alkategóriák fényében lehet folyamatosan, fokozatosan kiépíteni a SZERINT kapcsolatrendszerét további potenciális alternatív kifejezésekkel. Például a *hisz* és a *gondol* igéket tartalmazó vélekedő kifejezések csereszabatosságát a SZERINT-tel az 5. táblázat mutatja be. A jelen tanulmányban a táblázatban foglalt eredményekig elvezető gondolatmenetet nem fejtjük ki; az ezzel kapcsolatos részletek megtalálhatók Pozsonyi Lilla írásaiban (Pozsonyi 2022 és jelen kötet). A legfontosabb tanulság azonban az, hogy a vonatkozó kifejezések nem teljesen szinonimák.

Az **AZT HISZ...**, (**HOGY**) egyedül következtető-valószínűsítő funkcióban, azon belül is első személyben igazán csereszabatos a SZERINT-tel. Értékítélet funkcióban nagyon nehezen értelmezhető első személyben is; inkább következtető-valószínűsítő értelemben tudunk hozzá jelentést társítani: pl. *Azt hiszem, szép vagy. (Láttam a fotódat)*. Még súlyosabb hibázáshoz vezethet, hogy az AZT HISZ..., (**HOGY**) jelen idő harmadik (és esetleg második) személyben, valamint múlt időben minden személyben és funkcióban téves vélekedést fejez ki (pl. *Azt hiszi,*

Irodalom

- Alberti Gábor 2012. „Mit állítunk?” *Hungarológiai Évkönyv* 12/1: 1–19.
- Alberti Gábor 2020. A világ nyelvei, a nyelv világai. In: Böhm Gábor – Czeferner Dóra – Fedeles Tamás (szerk.): *Bölcsész Akadémia* 4. BTK KTDT, Pécs. 126–150.
- Alberti Gábor – Dóla Mónika – Kárpáti Eszter – Kleiber Judit – Viszket Anita – Szeteli Anna 2021. Lehetséges lehetséges világaink. *Jelentés és Nyelvhasználat* 8/1: 105–145.
- Alberti Gábor – Laczkó Tibor (szerk.) 2018. *Syntax of Hungarian: Nouns and noun phrases*. In series: *Comprehensive grammar resources: Hungarian*. University Press, Amsterdam.
- Alberti Gábor – Szeteli Anna 2018. ŐREALIS: a mi kölcsönös és élethossziglani tudásunk. *Iskolakultúra* 28:5–6: 3–14.
- Alberti Gábor – Vadász Noémi – Kleiber Judit 2014. Ideal and Deviant Interlocutors in a Formal Interpretation System. In: Zuczkowski, Andrzej – Rita Bongelli – Iliara Riccioni – Carla Canestrari (szerk.): *The communication of certainty and uncertainty. Benjamins Dialogue Studies Series* 25. Benjamins, Amsterdam. 59–78.
- Dér Csilla 2016. A szerintem diskurzusjelölő szinkrón és diakrón vizsgálata. In: Reményi Andrea – Sárdi Csilla – Tóth Zsuzsa (szerk.): *Távlatok a Mai Magyar Alkalmazott Nyelvészetben*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 474–485.
- É. Kiss Katalin 2002. *The Syntax of Hungarian*. University Press, Cambridge.
- Kálmán László – Szabó Zoltán 1990. D.I.R.T.: an overview. In: Stokhof, Martin – Torenvliet, L. (szerk.): *Proceedings of the Seventh Amsterdam Colloquium*. ITLI, University of Amsterdam. 253–275.
- Kamp, Hans – van Genabith, Josef – Reyle, Uwe 2011. Discourse Representation Theory. *Handbook of Philosophical Logic* 15. Springer, Berlin. 125–394.
- Kleiber Judit – Alberti Gábor *megjelenés alatt*. Lifelong Representationalism in Dynamic Semantics. *Acta Linguistica Hungarica*.
- Közös európai referenciakeret 2002. Európa Tanács (Strasbourg), Oktatási Hivatal (Budapest). https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp (2022-01-20)
- Kugler Nóra 2012. *Az evidencialitás jelölői a magyarban, különös tekintettel az inferenciális evidenciatípusra*. ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest.
- Langacker, Ronald W. 2017. Evidentiality in Cognitive Grammar. In: Arrese, Juana Isabel Marín – Gerda Haßler – Marta Carretero (szerk.): *Evidentiality Revisited: Cognitive Grammar, Functional and Discourse-Pragmatic Perspectives*. John Benjamins, Amsterdam. 13–56.
- Leiss, Elisabeth 2014. Modes of modality in an Un-Cartesian framework. In: Cantarini, Sibilla – Werner Abraham – Elisabeth Leiss (szerk.): *Certainty–uncertainty — and the attitudinal space in between. Studies in Language Companion Series* 165. Benjamins, Amsterdam. 47–62.
- Marsili, Neri 2014. Lying as a scalar phenomenon: Insincerity along the certainty-uncertainty continuum. In: Cantarini, Sibilla – Werner Abraham – Elisabeth Leiss (szerk.): *Certainty–uncertainty — and the attitudinal space in between. Studies in Language Companion Series* 165. Benjamins, Amsterdam. 153–173.
- Oravecz Csaba – Váradi Tamás – Sass Bálint 2014. The Hungarian Gigaword Corpus. In: *Proceedings of LREC 2014*. <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2014/index.html> (2022-03-20)
- Pozsonyi Lilla 2022. *Azt/úgy hiszem (hogy), azt/úgy gondolom (hogy)*. Két kifejezés vizsgálata magyar mint idegen nyelvi szempontból. In: Balikó F. – Barabás B. – Böhm G. – Pohárnok M. (szerk.): *Szemelvények 6. Válogatás a PTE BTK 35. Országos Tudományos Diákköri Konferencián (2021) I–III. helyezést elért hallgatóinak pályaműveiből. Specimina Operum Iuvenum* 7. PTE BTK, Pécs. 33–57. https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/Kari_tud_diakkori_tanacs/specimina_operum7_beliv.pdf (2022-02-20)
- Prohászka Zsolt – Alberti Gábor – Szeteli Anna – Farkas Judit 2022. Modal Existential Constructions in Hungarian. In: Janebová, Markéta – Joseph Emonds – Ludmila Veselovská (szerk.): *Language Use and Linguistic Structure: Proceedings of the Olomouc Linguistics Colloquium 2021*. Palacký University, Olomouc. 202–223.
- Searle, John R. – Vanderveken, Daniel 1985. *Foundations of illocutionary logic*. University Press, Cambridge.
- Szeteli Anna 2017. Szerint(em): A kifejezés funkcióinak vizsgálata formális interpretációs rendszerben. In: Czeferner Dóra – Böhm Gábor – Fedeles Tamás (szerk.): *Szemelvények 4.: Válogatás a PTE BTK XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencián (2017) I–III. helyezést elért hallgatóinak pályaműveiből*. PTE BTK Kari Tudományos Diákköri Tanács, Pécs. 88–107.
- Szeteli Anna 2021. *Az inferencialitás és a közvetlen tapasztalat – Beszélői „visszaélések” a szerintem kifejezés tükrében*. OTDK I. díjas értekezés, XXXV. OTDK, Miskolc.
- Szeteli Anna – Alberti Gábor 2017. *Énszerintem, teszerinted* 'in my/your opinion'. In: Rákosi György (szerk.): *Debrecen Workshop on Pronouns: DWP 2017*. Debreceni Egyetem Angol-Amerikai Intézete, Debrecen. 43–44.

- Szeteli Anna – Dóla Mónika – Alberti Gábor 2019. Pragmasemantic Analysis of the Hungarian Inferential – Evidential Expression 'szerint'. *Studies in Polish Linguistics* 14:1: 207–225.
- Szeteli Anna – Pozsonyi Lilla 2019. A szerint *diskurzusjelölő funkcionális grammatikai keretben*. OTDK-értékelés XXXIV. OTDK, ELTE, Budapest.

Alberti, Gábor – Mónika Dóla – Lilla Pozsonyi – Anna Szeteli

Szerint(ünk) – ‘according to (us)’

In the paper, we first introduce the several aspects of meaning and sentence-types in which *szerint* expressions ('someone thinks', 'in someone's opinion', lit. 'according to someone') and their declined forms (with personal endings) can occur in. Second, we show how these three aspects (meaning, mood, person) can be combined almost freely, resulting in an intricate system of meanings, and how the form–meaning combinations can be systematically characterized using the tools of theoretical linguistics. Third, we propose six further factors that can also be relevant to the discussion of the meanings and usages of *szerint* expressions in Hungarian Language Teaching (HLT). Finally, we consider how these theoretical findings can inform the practice of teaching and learning of *szerint* expressions in HLT.